

Utvexlingsprosjekt ved krisesentrene i Barentsregionen 2003 - 2004

*(Network for Crisis Centres in the
Russian Barents Region and the
Barents Region as a whole – NCRB)*

Kompetansehevingsprogram i
samarbeid med
St. Petersburg krisesenter,
Murmansk krisesenter,
Apatity kriseseter,
Norasenteret,
Oulu Universitet og
Kvinneuniversitetet Nord

by

Marit Vardehaug

The Northern Feminist University

Mars 2005

INNHOLDSFORTEGNELSE		SIDE
1.	INNLEDNING	3
2.	BAKGRUNN OG KONTEKST	4
3.	OVERORDNET MÅLSETTING	5
4.	ORGANISERING	5
5.	MÅLGRUPPER	6
6.	ERFARINGENE FRA UTVEKSLINGSPROSJEKTET	6
6.1	Evaluering av den teoretiske delen	6
6.1.1	Det faglige innholdet i seminaret	6
6.1.2	Deltakernes evaluering av seminaret	7
6.2	Evaluering av den praktiske delen	8
6.2.1	Presentasjon av krisesentrene	9
6.2.2	Deltakernes evaluering av utvekslingen	10
7.	OPPSUMMERING / KONKLUSJON	13
8.	KILDER	15

1. INNLEDNING

Med støtte fra Barentsrådet og UD videreførte Kvinneuniversitetet Nord samarbeidet i NCRB (Network for Crisis Centres in the Russian Barents Region and the Barents Regions as a Whole) med et utvekslingsprosjekt fra 2003 t.o.m.2004. Hovedansvarlig for prosjektet har vært Lise Østby i samarbeid med Marit Stemland.

Dette er en videreføring av et samarbeid som begynte i 1999. Målet med prosjektet var å øke kompetansen hos ansatte og frivillige i utvalgte krisesentre i Barentsregionen via en utvekslingsmodell. Formålet er å arbeide for å få kunnskap om kvinners livsvilkår i Barentsregionen, spesielt russiske kvinner, for å avdekke hvilke utfordringer som finnes, og samarbeide for å løse disse på tvers av landegrensene. Bakgrunnen er at vi i de senere årene har blitt stilt overfor nye sosiale problemer i Barentsregionen, blant annet utbredelsen av trafficking og prostitusjon.

Samtidig har det i Russland blitt mer legitimt å rette fokus på problemer som vold i hjemmet, seksuelle overgrep og prostitusjon, selv om det ennå er en lang vei å gå med hensyn til bevissthet om og synliggjøring av disse problemene. Det er også et stykke vei å gå før disse temaene kommer opp på den politiske dagsorden, slik at kunnskapen om vold, overgrep og prostitusjon, kan gi strukturelle samfunnsendringer.

I følge FN utviklings- og kjønnsensitive indeks er velferdsgapet mellom øst og vest svært stort i nettopp Barentsregionen. Det vil derfor være nyttig for aktørene på begge sider av grensen å kjenne til virkeligheter og arbeidssituasjoner, blant annet for å få mer ut av et samarbeid.

Resultatet av dette arbeidet så langt er oppsummert og evaluert i denne rapporten.

2. BAKGRUNN OG KONTEKST

Utvekslingsprosjektet er del av det bestående Nordisk – Nord-Vest-Russiske samarbeidet NCRB, *A Network for Crisis Centres in the Russian Barents Region (and in the Barents region as a whole)*, 1999-2002, utvidet til å også gjelde for 2002-2005. Formålet med NCRB er å bekjempe vold mot kvinner og barn, å øke bevisstheten om sammenhengen mellom kjønn og vold, å støtte juridisk reform og politiske handlingsprogrammer. NCRB arbeider med å styrke kvinnebevegelser lokalt og over hele regionen, og bidra til økt respekt for menneskerettigheter og videre velferds- og demokratiutvikling i Barents i ånden til FN-konferansene om kvinner og ommenneskerettigheter. For å nå disse målene har NCRB arbeidet med å bygge et nettverk for krisesentre og utviklet undervisningsopplegg og kampanjer. Nettverket bruker informasjonsteknologi i nettverksarbeidet, opplæring og kampanjearbeid så vel som i det daglige arbeidet på sentrene.

Utgangspunktet for NCRB var at det var mange krisesentre i de fire landene, men uten fungerende forbindelse mellom dem. For å forstå vanskelighetene ved nettverksbyggingen må man ha for øye at historie, institusjonell kontekst, ideologi og arbeidsmetoder varierer mellom sentrene. Gjennom utvekslingsprosjektet ønsket vi å dele erfaringer og kunnskap, kompetanse og strategier slik at vi kan forstå hverandre bedre og kan støtte hverandre og samarbeide mer effektivt i det felles arbeidet mot vold mot kvinner, trafficking og prostitusjon.

Krisesentre i de nordiske landene har sin historie fra slutten av 1970-årene eller tidligere. I Sverige og Norge er sentrene del av en selvstendig krisesenterbevegelse som hadde sin bakgrunn i kvinnebevegelsen. Som en konsekvens av dette ser de vold mot kvinner i et kjønnsperspektiv og ekskluderer menn fra arbeidet sitt. I Finland ble de fleste sentrene etablert samtidig, og har sitt utspring i et "modersenter" fra 1940-tallet. De arbeider ut fra et rammeverk som har barne- og familievern som mål, de inkluderer derfor arbeid med menn og kvinner i arbeidet.

I Russland ble krisesentrene etablert etter at den kalde krigens var over i begynnelsen av 1990-årene, ofte med opplæring og støtte fra landene i Norden og i Vesten for øvrig. Siden opplæringen kom fra flere forskjellige hold varierer ideologi og praksis ved de Russiske sentrene. Naturlig nok har de også utviklet egne arbeidsmetoder siden de har møtt egne problemstillinger og hindringer som har sin rot i arven fra Sovjettiden og de omfattende omstillingene som har skjedd i etterkant. Problemene kan kort beskrives som at alle sosiale sikkerhetsnett har brutt sammen i en situasjon hvor arbeidsledighet og fattigdom har økt og i stor grad særlig rammer kvinner, og hvor vold mot kvinner også har økt. Vold mot kvinner er relativt sett 20 ganger så vanlig sammenlignet med de verste tallene fra de Nordiske landene (kvinner som dør som følge av vold i nære relasjoner, og aborttall). De problemene som man hører mest om i Vestlig debatt, prostitusjon over grensene mot Vest og sexturisme mot Øst, har begge sammenheng med disse kvinnefiendtlige endringene.

3. OVERORDNET MÅLSETTING

Det er flere grunner til at de nordiske krisesentrene har behov for grundig kjennskap til forholdene kvinner lever under i Russland. Forskjeller i verditenkning, kjønnsroller, sosiale og økonomiske virkeligheter i Russland og Norden er store, og økt prostitusjon og trafficking har hatt omfattende konsekvenser for lokalmiljø, krisesentre og myndigheter i Norge og i Norden for øvrig. Derfor er det viktig ikke bare å samarbeide og gi støtte til de russiske krisesentrene, men også å jobbe med aktørene på nordisk side. De nordiske sentrene må lære mer om russiske forhold, tradisjoner kvinner og menn i Russland har i forhold til hverandre og de trender som finner sted. Russiske innvandrerkvinner bruker norske krisesentre, og det er viktig å forstå den situasjonen disse kvinnene møter i hverdagen. Dette er også viktig for å kunne samarbeide med russiske "søsterinstitusjoner" for å hjelpe innvandrerkvinnene til å dra tilbake dersom det er nødvendig.

Det har imidlertid vært få av representantene fra hvert krisesenter som har fått anledning til å møtes gjennom kursene og konferansene vi har hatt, gjerne bare 1-2 fra hvert krisesenter hver gang. Dette blir for lite dersom målet er å bygge opp et øst-vest nettverk som bygger på en toveis informasjonsstrøm, og på gjensidig kompetanseheving.

Prosjektets utgangspunkt var det faktum at det eksisterte et mangfold av krisesentre i regionen uten at det var noe samarbeid mellom disse. Sentrene var meget ulike, og det er viktig å være oppmerksom på disse ulikhetene for å forstå utfordringen med å danne nettverk mellom dem. Både historie, institusjonell kontekst, ideologi og praksis varierte sterkt mellom de ulike sentrene.

4. ORGANISERING

Intensjonen med prosjektet var å etablere og utvikle et utvekslingssamarbeid mellom de ulike krisesentrene i NCRB nettverket. Deltakere fra ulike senter skulle hospitere hos hverandre, og målet var at oppholdet skulle gi innsikt om forskjellige arbeidsmetoder og praktiske forutsetninger i de ulike land, videre gi økt innsikt i de ulike landenes ideologi, familiepolitikk, økonomiske prioriteringer osv.

Det ble lagt vekt på å legge forholdene til rette for kunnskapsformidling og kunnskapsutvikling via nettverksmetode, som omfatter gjensidig veiledning. Gjennom "Learning by doing", skulle man ta del i de ulike sentrenes praktiske arbeidshverdag, og reflektere over likheter, ulikheter, og faglige tilnærminger. Hvert krisesenter deltok med to ansatte, som besøkte de andre krisesentrene i prosjektet i fem dager. De deltok i krisesentrenes daglige virke, blant annet også i møter med eksterne samarbeidspartnere.

Etttersom Nora senteret har ansatte med russisk bakgrunn var det ikke behov for ekstern tolk. Deltakerne fra Nora senteret inkluderte en russisktalende ved utvekslingen.

KUN hadde ansvaret for å lage et kursopplegg med generell informasjon om norske offentlige tiltak for bekjempelse av vold mot kvinner og barn, krisesentrenes arbeid, mannsforskningens arbeid, prosjekter mot prostitusjon og trafficking, alternativ til vold og andre frivillige organisasjoners arbeid på området. Denne kunnskapen skulle så vider formidles av deltakerne selv til sine egne senter, bla. gjennom en skriftlig rapport.

5. MÅLGRUPPER

Målgruppen i dette prosjektet var ansatte og frivillige på krisesentrene i NCRB-nettverket. Opprinnelig var dette utvekslingsprosjektet tenkt med flere deltakere, men i og med vi fikk mindre ressurser enn vi hadde søkt om, ble prosjektet redusert i omfang. Vi måtte prioritere hvem som skulle delta, og valgte da å invitere Murmansk krisesenter "Prijut", Apatity krisesenter, St. Petersburg krisesenter fra Russland og Norasenteret i Kirkenes fra Norge. Krisesenteret i Oulu i Finland valgte å ikke bli med på det planlagte prosjektet, fordi mye utskifting av personell på sentret vanskeliggjorde kontinuiteten i samarbeidet.

Krisesenteret Polyarni Zori i Russland var med, men falt av etter kursopplegget siden vi ikke oppnådde kontakt via de vanlige kanalene (telefon, e-mail, gjennom andre krisesenter eller personer).

6. ERFARINGENE FRA UTVEKSLINGSPROSJEKTET

Prosjektet hadde både en praktisk /erfaringsbasert tilnærming, og en mer teoretisk vinkling. I det følgende vil både prosjektets teoretiske del ved kurset, og den mer praktiske utvekslingsdelen bli evaluert.

6.1 EVALUERING AV DEN TEORETISKE DELEN

6.1.1 Det faglige innholdet i seminaret.

Seminaret ble holdt på Hotell Petsenga i Zapolyarni i Russland fra 25. til 27. august 2004, med deltakere fra Norasenteret i Kirkenes, INGI krisesenter i St. Petersburg, Prijut krisesenter i Murmansk, krisesentrene fra Apatity og Polyarni Zori, Kvinneuniversitetet Nord og Universitetet i Oulu.

Seminaret var en innledning til utvekslingsprogrammet mellom det norske og de russiske krisesentrene. Overordnet faglig tema var hvordan bekjempe vold mot kvinner og seksuelt misbruk av kvinner og barn. Fokus for seminaret var å gi deltakerne bakgrunnsinformasjon om norske forhold, aktiviteter og metoder i arbeidet mot vold mot kvinner og misbruk av kvinner og barn i Norge.

Kurset var ment som en felles faglig samling, med vekt på teoretisk kunnskapsformidling og undervisning. Det ble gitt en grundig innføring i hvordan offentlige og frivillige norske organisasjoner arbeider med disse problemene. Dette på bakgrunn av at det ikke er etablert tilsvarende systemer for å ivareta disse problemene i Russland. Videre var intensjonen at kurssamlingen skulle gi en felles faglig plattform å bygge videre samarbeid på. Gjennom det å være samlet skulle deltakerne få anledning til å bli kjent med hverandres livsbetingelser, og øke forståelsen for hverandres virkeligheter.

Programmet inneholdt følgende punkter:

- Introduksjon: bakgrunnsinformasjon om norske forhold.
- Splittelsen mellom Krisesentersekretariatet and Norsk Krisesenterforbund.
- Seksuelt misbruk av barn.
- Hverdagsliv i Norge sett med russiske øyne.
- Kvinneuniversitetet Nord.
- Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner, "Retten til et liv uten vold".
- Handlingsplan mot trafficking med kvinner og barn.
- Integrasjon av planer i politiske handlingsplaner.
- Prosjekt mot prostitusjon og trafficking.
- Nytt ressursnettverk i Barentsregionen.
- Forskningsprosjekt om kvinnelige russiske immigranter til Norden.
- Forskningsprogrammer om vold.
- Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Forskning om menn og maskulinitet.
- Alternativ til vold, behandling av mishandlere.
- Organisering av videre utvekslingsprogram
- Planlegging av konferansen i Kirkenes i Desember 2005.

I tillegg ble det gjennomført diskusjoner og gruppearbeid. Overordnet målsetting var at alt dette til sammen ville gi bedre kommunikasjon, og dermed et bedre grunnlag for å samarbeide om felles problemstillinger. Avtaler om utvekslingsbesøk ble gjort i løpet av kurssamlinga, og kontrakter ble skrevet. På grunn av behovet for tolk, ble temaene som var oppe til både presentasjon og drøfting, svært tidkrevende å gjennomføre.

6.1.2. Deltakernes evaluering av kurset:

Jevnt over gav kursdeltakerne uttrykk for at de var svært fornøyd med kurset. De syntes temaene var relevante, og ønsket mer tid for å diskutere. Alle mente at kurset hadde gitt dem mer kunnskap om problematikken de arbeidet med til daglig. Kursdeltakerne mente at alle stort sett var enige om problembeskrivelsene, men at de ønsket å bruke mer tid på å diskutere fram løsningsstrategier.

Det ble vanskelig å forholde seg til ulikhetene i russisk og norsk velferdssystem, og måten å håndtere for eksempel vold mot kvinner i hjemmet. I Russland finnes det ikke noe offentlig hjelpeapparat som kvinnen kan benytte seg av m.h.t. økonomisk støtte, bolig og lignende hvis hun ønsker hjelp til å komme seg ut av forholdet. Det er derfor heller ingen tradisjon for å søke hjelp utenfor familien. Kvinnene i Russland er avhengig av at slekt og venner stiller opp hvis de ønsker å bryte ut av et mishandlingsforhold, og de færreste har økonomiske ressurser å bidra med. Som en konsekvens av forholdene blir da hjelpen krisesentrene kan gi mer "å holde ut og gjøre det beste ut av det". Dette er helt klart en utfordring i det videre samarbeidet.

Det går fram av evalueringen at de fleste ønsket å vite mer om hvordan de skal møte barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep. De ønsket seg faglitteratur og videomateriell om temaet. Videre var de interessert i å lære mer om menn som bruker vold i nære relasjoner, og hvilke behandlingsmetoder som finnes på dette området.

Deltakerne var også opptatt av hvordan de kunne jobbe forebyggende, drive kurs og veiledning i forhold til målgruppene. De ansatte ved de russiske krisesentrene gav også uttrykk for at de ønsket seg utdanning for egen del, for å bedre kunne takle hverdagens utfordringer ved de ulike krisesentrene.

6.2 EVALUERING AV DEN PRAKTISKE DELEN

Dette er en evaluering av prosjektets praktiske del, basert på skriftlige rapporter fra utvekslingen. Rapportene bygger på en felles utarbeidet evalueringssmal som alle krisesentrene brukte. Rapportene tar for seg felles punkter, som krisesentrenes:

- Organisering (herunder finansiering, lokaler, åpningstider, antall frivillige og fast ansatte, lønn, samarbeid med andre, styreform osv),
- Ideologi og teoretisk forankring,
- Arbeidsområder og arbeidsmåter,
- Brukere,
- Dokumentasjon og statistikk.

6.2.1 Presentasjon av de russiske krisesentrene

Murmansk, krisesenteret "Prijut" opprettet i 1997

Krisesenteret ligger i en boligblokk et lite stykke utenfor Murmansk. De betjener en stor befolkning, bare Murmansk by har 400 000 innbyggere. Senteret har åpent fra mandag til lørdag fra kl.12.00 til 21.00. De arbeider for å få til et døgnåpent tilbud. De har 1 fast ansatt, og 10 ansatte som arbeider etter avtale (psykologer, jurister, sosialarbeidere osv). De har en frivillig gruppe bestående av 30 personer. Deres oppgave er å ta imot telefoner på en "hotline" 6 dager i uka, 12 timer pr. dag.

Senterets styre består av generaldirektør, direktør og regnskapsfører. Prijut har ikke fast driftstilskudd, og må søke støtte der det er mulig. De har en svært vanskelig økonomisk situasjon, og de fast ansatte får lønn bare når det er mulighet for det.

Når det gjelder samarbeid med andre har de et godt samarbeid med senteret for sosial støtte til familier og barn som lever på gata. Dette senteret er eid og blir drevet av Murmansk by, og de jobber sammen i tidsavgrensede prosjekt om kompetanseheving. Videre samarbeider de med ungdoms og videregående skoler om kunnskapsformidling. De har etter hvert fått et bedre samarbeid med fylkesmyndighetene, Prijut tar kontakt for rådgivning om ulike problemstillinger og felles arrangementer som for eksempel kvinnepolitiske møter.

Når det gjelder statistikk samarbeider de med Murmansk statistiske senter, et lokalt statistisk byrå. De utarbeider statistikker over antall telefoner senteret mottar. I tillegg har de samarbeid med Jusshjelpe, leger/sykehus (gjensidig info og henvisning) og tar i mot studenter i praksis. Dessuten har de organisert seg sammen med andre frivillige organisasjoner og dannet et råd. En representant fra dette rådet har regelmessig møte med fylkesmyndighetene.

Ideologisk forankring er ønsket om å hjelpe, og arbeide mot vold.

Senteret tilbyr konsultasjoner angående økonomiske og juridiske spørsmål, samtale med psykolog og spesialpedagog, krisetelefon, tilbud om samtale til menn som utøver vold (en mann er ansatt på frivillig basis for å arbeide med dette), og tilbud om overnatting. Senteret har kapasitet til at to kvinner kan overnatte samtidig, men fra 1997 til 2000 var det bare 13 kvinner som benyttet seg av dette. Dette mener senteret skyldes at det ikke er vanlig å søke hjelp ved institusjoner i Russland, at det er mange militære familier i Murmansk hvor terskelen for å søke hjelp er høy, og til sist det er kun de kvinnene som har bestemt seg for å forlate mannen som ønsker overnatting. Kvinnene ser dette som eneste måte til å overleve.

Krisesenteret Apatity (avdelingen for krise og psykologisk rehabilitering ved sosial tjeneste senteret til befolkningen), opprettet 1997.

Krisesenteret ligger i et boligområde i utkanten av Apatity sentrum, og betjener et område med ca. 70 000 innbyggere. De deler hus med sosialtjeneste, familievernkontor og et beredskapsbarnehjem. Senteret har åpent 2 dager i uka fra 10.00 til 17.00, i tillegg har de krisetelefon 3 dager i uka fra 19.00 til 21.00. De har ikke overnattingstilbud, og en kartlegging som senteret hadde utført viste at det heller ikke var behov for det.

Det er ansatt 5 kvinner i 100% stilling, deriblant daglig leder, barnepsykolog, sosialpedagog, og psykolog. I tillegg er det 25 kvinner som arbeider på frivillig basis. De frivillige blir nøye utplukket og kurset til å drive krisetelefonen. Krisesenteret er en del av den sosiale tjenesten i Apatity, og er derfor underlagt direktøren for sosialtjenesten. De har full styringsrett, men må rapportere til sosialtjenesten 4 ganger i året. Senteret blir finansiert av sosialtjenesten, og de fast ansatte får utbetalt lønn, men de søker også prosjektmidler.

Krisesenteret samarbeidet med oppvekst og undervisningsetaten om kompetanseheving innen relevante tema for både barn, unge, foreldre og lærere. De

samarbeider med de øvrige krisesentrene i regionen, bla. om trafficking. Samarbeidet med politiet var veldig personavhengig, men de henviste ofte barn til senteret.

Da senteret åpnet var de veldig tradisjonelle i sin ideologiske forankring, dvs. kvinner hjelper kvinner, mens nå det nå blir lagt mer vekt på en faglig profesjonalitet.

Senteret tilbyr kriseterapi, terapi til barn og unge (dog ikke tilbud for seksuelle overgrep), familierådgivning, rusveiledning, krisetelefon, økonomisk og juridisk rådgivning, selvhjelpsgrupper og videre henvisninger til annet hjelpeapparat. Det føres statistikk over brukere og antall henvendelsene de mottar, men de blir ikke spesifisert etter type problematikk. De rapporterer til Apatity by 4 ganger i året.

St. Petersburg krisesenter, opprettet 1992

Senteret ligger i St. Petersburg på hemmelig adresse. St. Petersburg har 4,7 mill. innbyggere. Senteret har begrenset åpningstid, men har en krisetelefon som er åpen for innringning hverdage kl. 11.00-19.00. Det er stor pågang og det er 15 minutter ringetid for de som ringer inn.

Krisesenteret er ikke statlig støttet, men søker fonds- og prosjektmidler. De samarbeider ikke med kommunen, men med helsevesenet og ulike traumesenter. Direktøren for sosialtjenesten er senterets overordnede.

De arbeider ut fra en feministisk tankegang. Psykologene som er ansatt har en eklektisk tilnærming til sitt arbeid.

Senteret tilbyr krisetelefon og henvisning videre til andre relevante instanser etter behov. De tilbyr samtaler med psykolog, og ukentlig gruppetilbud for kvinner som er seksuelt misbrukt eller har gått fra mennene sine. De har ikke overnattingstilbud på senteret, men de har noen rom som brukes til overnatting i arbeidet med trafficking.

Det føres statistikk over brukerne av senteret, og hvilke henvendelser de mottar.

6.2.2 Deltakernes evaluering av utvekslingen

Det norske krisesenteret, representert ved Norasenteret i Kirkenes, hadde kontakt med alle de tre russiske krisesentrene i løpet av perioden, både ved å motta utvekslingsbesøk og dra på utvekslingsbesøk. Det følgende er basert på deres rapport og refleksjoner, samt KUN sine kommentarer.

De tre sentrene drives veldig forskjellig, og ut fra ulike organisatoriske forutsetninger. Ett krisesenter var en del av kommunens hjelpetilbud og var således økonomisk sikret, mens andre igjen slet for å få dekket driften. Åpningstidene og hjelpetilbudene var vidt forskjellige, men ideologisk er de mer samstemte. Arbeidet ved sentrene drives i første rekke ut fra ønsket om å hjelpe kvinner som er blitt utsatt for vold. De fleste sentrene hadde godt om fagfolk i ledende posisjoner, eller knyttet til seg på timebasis. De russiske krisesentrene har langt flere høyt utdannede fagfolk ansatt eller knyttet til seg, sett i forhold til andre krisesenter i Barentsregionen (Saarinen, Liapounova og Drachova, 2003). Lønna var jevnt over svært lav, og ikke til å leve av. De ufaglærte frivillige fikk tilbud om faglige kurs som "lønn".

Alle de tre krisesentrene Nora hadde kontakt med på Kolahalvøya ble opprettet på 1990-tallet. (Dette gjelder også Polyarni Zori, det krisesenteret som falt av prosjektet underveis.) De ble opprettet som et resultat av et svensk-amerikansk-russisk prosjekt, "Etablering av krisesentre på Kolahalvøya". Dette prosjektet var spesielt rettet mot trafficking og det viser seg å ha medført positive ringvirkninger.

I dag – 7år senere – har krisesentrene i Prijut og Apatity samarbeidet om et prosjekt for å forebygge trafficking. De har holdt seminarer for unge jenter for å bevisstgjøre dem om trafficking, og senere tilbudt dem data kurs og etablererskole. Tiltaket har vært veldig vellykket. Ett år etter at prosjektet ble avsluttet var 70% av jentene i arbeid og de gav uttrykk for at de hadde fått bedre selvtillit og at deres livssituasjon var bedre.

Krisetelefon later til å være er det mest populære og mest brukte tilbudet krisesentrene gir. Dette kan sikkert ha sammenheng med at det er et lavterskeltilbud. Den som ringer kan være anonym, og det å søke hjelp trenger ikke å få noen konsekvenser utover det å ha noen å betro seg til. Likevel føles denne type tilbud veldig viktig for den som trenger det, og kan for mange være det første steget på veien til å få mobilisert nok mot til å forandre på en vanskelig livssituasjon. Ingen av krisetelefonene hadde døgntilbud, men forholdsvis begrensede ringetider. Ingen av krisetelefonene hadde åpen linje på lørdag etter kl.21.00 og søndag. Sammenlignet med norske forhold er natt til søndag den mest "urolige" natta m.h.t. fyll og vold i heimen og ute, slik at søndag kan være en viktig kriseberedskapsdag.

Det er ikke vanlig med et heldøgns botilbud, men et av sentrene hadde et begrenset overnattingstilbud knyttet til trafficking. Et annet senter arbeidet for å opprette et botilbud.

Generelt var terskelen høy for russiske kvinner for å ta inn på krisesenter, de søkte heller hjelp hos familie og venner. Grunnene til dette kan selvsagt diskuteres, i Russland det er andre holdninger til hvordan problemene i en familie best skal løses.

Samarbeidet med politiet vedrørende voldsutsatte kvinner kunne vært langt bedre og er svært personavhengig. Politiet henviser gjerne voldsutsatte kvinner og barn til krisesentrene, mens krisesentrene har dårlig erfaring med det motsatte. Russisk lovgivning forbyr et menneske å begå vold mot andre mennesker, men politiet bagatelliserer ofte vold i nære relasjoner og mener det er et privat problem som bør løses innad i familien. I tillegg er straffen for vold i nære relasjoner svært lav, bare 15 dager. Denne holdningen er ganske utbredt hos folk flest, samt at de fleste kvinner også er økonomisk avhengige av sine menn. I Russland er det også veldig vanskelig å få lån til bolig for kvinner uten inntekt.

De ansatte ved Norasenteret konkluderer med følgende etter avsluttet utveksling:
Først og fremst er de veldig imponert over det arbeidet som blir gjort ved de russiske krisesentrene. De ansatte viser et stort engasjement, til tross for mange organisatoriske og økonomiske hindringer. Videre så de at de hadde mange felles utfordringer og felles vilje til å arbeide mot et bedre samfunn å leve i for alle.

Som en konsekvens av utvekslingen har Norasenteret har utarbeidet helt konkrete forslag til tiltak. Et område skilte seg spesielt ut som et aktuelt samarbeidsprosjekt, barn som hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep.

De foreslår at Norasenteret kan utarbeide et veiledningshefte om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep mot barn, og arrangere et seminar for Russiske krisesentre, hvor dette heftet blir presentert. Videre at oppmerksomheten på hvert krisesenter blir rettet mot å kartlegge omfanget av seksuelle overgrep spesielt, og at resultatet av denne kartleggingen blir gjort kjent for relevante samarbeidspartnere på alle nivå i forvaltningen. Her må det utarbeides strategier for hvordan man kan få dette til i samarbeid med NCRB-nettverket.

De russiske krisesentrene besøkte alle Norasenteret i Kirkenes etter tur høsten/vinteren -04, dette er noen av deres inntrykk, basert på tilbakemeldingene de ga:

Det må igjen nevnes at de russiske krisesentrene er organisert og drives vidt forskjellig, og at de er ganske nye sett i forhold til skandinaviske krisesenter.

Deltakerne var opptatt av å lære mer om arbeidsmetodene i norske krisesentre, og hvordan de samarbeidet med det offentlige. Tilgjengelig statistikk viser at russiske krisesentre har svært lite samarbeid med det offentlige, sammenlignet med skandinaviske land (Saarinen, Liapounova og Drachova, 2003).

De var også opptatt å få vite mer om erfaringene ved å søke statsstøtte, og hvilke andre finansieringsmuligheter som fantes i Norge.

Videre hadde de spesiell interesse av å møte en russisk beboer på Norasenteret, de ville vite årsakene til flytting, familieliv i Russland kontra Norge, og de framholdt det som veldig viktig å få førstehånds informasjon. De syntes også det var lærerikt å se hvordan Norasenteret fungerte i praksis for den russiske beboeren, hvilken hjelp hun fikk osv.

Krisesenteret fra St. Petersburg besøkte Norasenteret samtidig med at det ble arrangert et kurs om "Menns vold mot kvinner og barn i nære relasjoner". De russiske deltakerne gav utrykk for at det var spesielt lærerikt for dem å få vite mer om gruppearbeid med barn utsatt for vold i familie, og samtaler med menn som utfører vold. Dette var for dem helt nye arbeidsformer.

Dernest var alle veldig interessert i å få hevet kompetansen sin på barn og seksuelle overgrep. De ønsket å få vite mer om avdekking, dommeravhør av utsatte barn, og metodikker for traumebehandling.

Krisesenteret Prijut i Murmansk, Statens Pedagogiske Universitet i Murmansk, Norasenteret i Kirkenes, Redd Barna og Høyskolen i Finnmark har tatt initiativ og utarbeidet et prosjektforslag om hvordan det kan arbeides videre med dette problemområdet. Prosjektet er ment å gå fram til 2007, og munne ut i forslag til lovendringer på dette området. I prosjektforslaget går det fram for eksempel at det russiske lovverket forbyr samleie mellom voksne og barn, men ikke inneholder noen juridiske formuleringer vedrørende seksuelle overgrep mot barn som ikke omfatter

samleie. Videre vises det til at vold mot barn øker der familien befinner seg i et ustabil økonomisk system, og dobles der familien lever under fattigdomsgrensen.

Prosjekt målet er blant annet å skape en regional modell for samspill mellom de offentlige og frivillige institusjonene både i Russland og Norge når det gjelder forebygging og kamp mot vold og seksuelle overgrep mot barn.

Deltakerne fra de russiske krisesentrene gav uttrykk for at det viktigste resultatet av utvekslingen var å dele arbeidserfaringer og samle ideer for virksomhetsutvikling. Konklusjonen var at de ansatte ved de russiske krisesentrene var svært fornøyde med besøkene, og ønsket videre samarbeid da de står ovenfor store utfordringer.

7. OPPSUMMERING / KONKLUSJON

Intensjonene med dette prosjektet var å arbeide for bekjempe vold mot kvinner og barn, øke bevisstheten om sammenhengen mellom vold og kjønn, og å støtte reformarbeid vedrørende vold innen lovgivning og politikk. Erfaringene fra prosjektet har vist oss at dette var meget relevante områder å fokusere på, og at det fortsatt er mye arbeid som gjenstår, på alle plan.

Det er flere områder som peker seg ut som viktige å arbeide videre med:

Barn og seksuelle overgrep:

Hvordan møte barn som har vært utsatt for seksuelle eller andre overgrep i familien? Alle de russiske krisesentrene som har vært med i utvekslingen er veldig klare på at de ønsker mer kunnskap på dette området, på alle områder. Likeledes ønsket de hjelp til å gi tilbud til barn som har vært vitne til at mor har vært utsatt for vold.

Det kan synes som om det var en vegring for å gå inn i denne problematikken, som er tabubelagt, lite kartlagt, smertefyllt for både offer og hjelper, og fordi det mangler behandlingstilbud. Likeledes er det mangel på kunnskap om dette blant helse og sosial arbeidere, pedagogisk personell, politi, rettsvesen og politikere.

Ivaretagelse av de ansatte:

Det ser ut som det kan være et behov for å utarbeide et slags opplegg for ivaretagelse av ansatte ved krisesentrene, kanskje spesielt for ufaglærte og ulønnede ansatte. Dette ut fra kunnskap vi blant annet i Norge har om utbrenthet, spesielt fra psykiatrien. Faktorer som stor grad av idealisme, alvorlige menneskelige problemer, til dels tabubelagte problemområder, lite synlig anerkjennelse av arbeidet og begrensede ressurser å avhjelpe nøden med kan gi stor grad av avmaktfølelse hos hjelperne. Dette mener vi vil gjelde mer eller mindre for alle krisesenteransatte i Barentsregionen.

Det kan synes som om Krisesentrene i Russland ennå har en lang vei å gå både samfunnsmessig og kulturelt før de får full aksept for det arbeidet de gjør. Det er i denne sammenhengen naturlig å trekke sammenligninger med utviklingen av den norske krisesenterbevegelsen fra begynnelsen av 70 tallet og fram til i dag. Det tok lang tid før norske krisesenter fikk fast plass på de offentlige budsjetter.

Prostitusjon og Trafficking:

Erfaringen fra dette prosjektet viser at krisesentrene ikke arbeidet spesifikt med prostitusjon, men at to av sentrene arbeidet godt og målrettet for å forebygge trafficking.

Hvorfor arbeider ikke de russiske krisesentrene med prostitusjon? Svarene kan være mange: Kapasitet, mulighet, prioriteringer, videre holdning til prostitusjon i et land hvor store deler av befolkningen mangler arbeid og økonomisk sikkerhetsnett. Uansett svar, så er det noe å arbeide videre med, og finne ut av.

Likestillingsarbeid:

Det kom heller ikke fram at krisesentrene hadde likestilling mellom kjønnene som tema i opplysningsarbeidet de drev med. Indirekte vil likevel det forebyggende opplysningsarbeidet mange krisesenter gjør komme kvinner til gode. Nyere forskning tilsier at land med høy grad av likestilling mellom kjønnene har forholdsvis lavere forekomst av vold i nære relasjoner (Isdal, 2004).

Politisk arbeid/lobbyvirksomhet:

Det kan synes som om dimensjonen med politisk arbeid er veldig nedtonet, i betydningen bevisst og målrettet arbeid overfor myndighetene mht. for eksempel helt nødvendige lovendringer i forhold til vold og seksuelle overgrep. I vårt materiale kom det ikke fram noen eksempel på samarbeid med politikere eller offentlige tjenestemenn i forhold til å være pådriver for slike prosesser. Et av utvekslingsprosjektets mål var å stimulere til aktivitet på dette området. Her er det imidlertid mye å gripe fatt i, da dette er tidkrevende og prosessorientert arbeid. Her må vi huske at Russland er et land i endring, og det vil tvinge seg fram nye måter å arbeide politisk på som en konsekvens av disse endringene.

Statistikk:

Det er et behov for å synliggjøre hvilke utfordringer de russiske krisesentrene jobber med, og ut fra vår erfaring med dette prosjektet finnes det ingen felles statistikk for sentrene. Den statistikken som finnes blir ført ulikt og brukt forskjellig av sentrene. Vi mener det er behov for å utarbeide et felles måleverktøy for alle krisesentrene, slik at de kan argumentere mer slagkraftig ovenfor myndighetene mht. problembeskrivelse og behov for ressurser.

I Norge fikk vi for første gang en slik felles krisesenterstatistikk i 2003, og da må vi huske på at det har vært arbeidet med krisesenterbevegelsen siden tidlig på 1970-tallet.

For å videreføre dette arbeidet, og for å møte noen av de utfordringene dette prosjektet har synliggjort, arbeider vi med å planlegge en konferanse i kraft av NCRB – nettverket i desember 2005.

Der vil vi blant annet ha fokus på demokratiseringsprosessen i Barentsregionen sett i et kjønnsperspektiv. Relevante problemstillinger her vil være sammenhengen mellom likestilling og vold. Hva innebærer likestilling for kvinner i de ulike landene i Barentsregionen? Går det an å sammenligne? Eller er likestillingsbegrepet kulturrelatert, i den forstand at det må ses i det enkelte lands kontekst? Det som fremmer og hemmer likestilling kan være forskjellig fra land til land, og erfaringer kan ikke uten videre overføres.

Tiltross for dette – Vold er vold, og vi må aldri slutte å samarbeide om hvordan vi i felleskap kan stanse den. Men veiene kan være mangfoldige.

Videre vil vi følge opp problemstillinger i forhold til barn og overgrep, noe som også var et uttrykt behov blant deltakerne i utvekslingsprogrammet. Vi ser også for oss mulighetene for å samarbeide om et framtidig prosjekt om forebygging av vold og seksuelle overgrep mot barn, som nevnt foran.

Avslutningsvis vil vi konkludere med at det er vanskelig å "måle" effekten av denne type prosjekter, da dette er både kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid, hvor resultatene må ses både over tid og i ettertid. Men vårt inntrykk er at det arbeidet som er lagt ned fra alle partene i dette prosjektet har vært fruktbart, og at det har blitt gått opp noen nye stier i feltet.

8. KILDER

Aino Saarinen, Olga Liapounova, Irina Drachova: "Crisis Centres in the Barents region – questionnaire report" in "NCRB Network for Crisis Centres for Women in the Barents Region- Report of the Nordic – Russian Development Project, 1999-2002", Centre for women's studies and gender research: Methodology and practice volume 5. Arkhangelsk 2003 Pomor State University

Krisesentrene 2003 – en kommentert statistikk av Wenche Jonassen.
Publikasjonsserie fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Notat nr.1/2004

Per Isdal i intervju fra Amnesty Nytt nr. 1-2004